

Ni samoumevno, da im

Svoje odločitve za protestni odstop ne obžalujem, ker sem prepričan, da bo pripomogla k drugačnemu, ustrežnejšemu odnosu do IZUM-a

COBISS.Net

- O mreži COBISS.Net
- Platforma COBISS
- Mnenja ekspertov
- Strokovni časopis
- Konference COBISS
- IZUM

Mreža knjižničnih informacijskih sistemov in informacijskih sistemov o raziskovalni dejavnosti

več kot 600 knjižnic v regiji

Novi člani mreže

- Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije, Colje
- Marinkna knjižnica, Škofja Loka
- Fakultet za poslovne študije i pravo, Novi Sad
- Veterinarski fakultet Univerzitetu u Sarajevu
- Knjižnica ERUDIO, Ljubljana

Novice

21. 04. 2011
V COBISS.Net je bil kreiran 8-milijonti zapis

14. 02. 2011
V Bolgariji nameščena domača stran COBISS.BG (v bolgarščini in angleščini) in COBISS/OPAC (v angleščini, v bolgarščini še v pripravi)

20. 11. 2010
Podelitev diplom 43 študentom regionalnega podiplomskega študija knjižničarstva na Sveučilištu u Zadru (druga bolonska stopnja)

[arhiv]

COBISS.Net - podpora znanju in medkulturnemu dialogu

BOLGARIJA COBISS.BG - domača stran Vzajemni katalog COBIB.BG 1 knjižnica	BOSNA IN HERCEGOVINA COBISS.BH - domača stran Vzajemni katalog COBIB.BH E-CRIS.BH E-CRIS.RS 43 knjižnic	ČRNA GORA COBISS.CG - domača stran Vzajemni katalog COBIB.CG E-CRIS.CG 26 knjižnic
MAKEDONIJA COBISS.MK - domača stran Vzajemni katalog COBIB.MK E-CRIS.MK 43 knjižnic	SLOVENIJA COBISS.SI - domača stran Vzajemni katalog COBIB.SI SICRIS 414 knjižnic	SRBIJA COBISS.SR - domača stran Vzajemni katalog COBIB.SR E-CRIS.SR 133 knjižnic
KOSOVO Aktualno v decembru 2010 AAB University Library E-CRIS.KO	ALBANIJA Aktualno v decembru 2010 Predstavitev v Tirani 21. maja 2010 Predstavitev projekta COBISS.Net v 2009 E-CRIS.AL	HRVAŠKA Vabilo k sodelovanju: Poziv na suradnju Invitation to Cooperation

MAG. TOMAŽ SELJAK,
DONEDAVNI DIREKTOR IZUM-A

Christina Tovoté, znana knjižničarka iz stockholmske univerze, je po obisku nekaterih slovenskih knjižnic jeseni leta 1998 v svojem članku v reviji Biblioteksbladet zapisala: "Cobiss, slovenska virtualna knjižnica, je nekaj, kar lahko zavidamo tej deželi, komaj malo večji od Smalanda (pokrajina na jugu Švedske, op. p.). Čeprav ima Slovenija le dva milijona prebivalcev, ima nacionalno računalniško mrežo Cobiss - kooperativni online bibliografski sistem in servisi - ki je neprecenljiva pomoč pri širjenju znanja in informacij med prebivalstvom. Cobiss predstavlja temelje slovenskih knjižnic in njihovega informacijskega sistema ter je steber znanosti, učenja in kulturnih dejavnosti."

Dr. Sigrid Reinitzer, ena najbolj znanih avstrijskih in evropskih knjižničark in profesorice bibliotekarstva, je na konferenci Cobiss 2007 povedala: "Prepričana sem, da daje IZUM z vzpostavitvijo sistema Cobiss.net v državah, ki bodo v naslednjih desetih letih postale članice Evropske unije, poseben zglede mednarodnega sodelovanja. Med konferenco knjižničarjev v Nemčiji smo lahko slišali, da je Cobiss najpomembnejši evropski online centralni katalog, primerljiv z OCLC iz ZDA in OCLC-PICA iz Evrope, vendar ponuja več posebnih možnosti za evropske in zlasti slovanske jezike."

Karen Calhoun, podpredsednica OCLC, ki vodi svetovni katalog WorldCat, je na konferenci Cobiss 2009 povedala, da je IZUM v prednosti pred OCLC, ker je pri zasnovi

Cobissa združil funkcije katalogov in bibliografij ter slednje povezal še z registrom raziskovalcev. Poznavanje specifičnosti držav na področju Zahodnega Balkana pa je tudi njegova prednost.

Podobne pohvale najdemo v intervjujih, člankih in kongresnih prispevkih drugih mednarodno priznanih ekspertov s področja knjižničarstva in informacijskih znanosti. Vendar je treba vedeti, da je Cobiss v svetu cenjen in v regiji uveljavljen predvsem zaradi izvršnih konceptualnih in organizacijskih rešitev ter med seboj povezanih vsebinskih komponent, ne pa zaradi tehnoloških inovacij.

Razvoj knjižničnih aplikacij Cobiss za zdaj še sledi trendom v svetu, zaradi omejenih kadrovskih zmogljivosti IZUM-a pa je nadaljnji tehnološki razvoj zelo vprašljiv. IZUM-u podobna institucija PICA na Nizozemskem je obupala že pred leti in jo je kupil OCLC.

Država in ljudje

V Sloveniji svetovne trende razvoja knjižničnih informacijskih sistemov in informacijskih sistemov o raziskovalni dejavnosti ter razmere na tem področju v drugih državah spremlja le malo ljudi. Zato je tudi malo tistih, ki se zavedajo, da ni samoumevno, da imamo nacionalni knjižnični informacijski sistem Cobiss.si in z njim povezan informacijski sistem o raziskovalni dejavnosti Sicris.

Kako nepogrešljiva nacionalna informacijska infrastruktura je to, znajo povedati uporabniki naših knjižnic, še posebno študenti in raziskovalci. Pred leti se je nekdo celo pritožil varuhu človekovih

pravic, ker nekaterih svojih objavljenih del ni našel v Cobissu.

IZUM knjižnicam v Sloveniji zagotavlja strežniške zmogljivosti za baze podatkov, aplikativno programsko opremo in večino strokovne pomoči brezplačno, ker s tem povezane stroške pokriva država preko Agencije za raziskovalno dejavnost RS (ARRS). Izjema so šolske knjižnice, ki plačujejo članarino, ker ministrstvo za šolstvo še ni sprejelo ustrezne sistemske rešitve. Knjižnice v drugih državah pri avtomatizaciji svojega poslovanja uporabljajo drago komercialno programsko opremo različnih domačih ali tujih dobaviteljev in različne standarde za obdelavo podatkov. Ker nimajo IZUM-u podobne državne institucije, ki bi skrbelo za usklajena pravila avtomatizacije poslovanja knjižnic, nimajo nacionalnega vzajemnega bibliografskega sistema.

V svetu sta danes vodilna ponudnika računalniških aplikacij za knjižnice neprofitni OCLC (več kot 1200 zaposlenih) in profitni ExLibris (več kot 500 zaposlenih). Prvi je tudi bibliografski servis (podobno kot IZUM) in vodi svetovni katalog WorldCat, drugi pa je predvsem ponudnik programske opreme, a v zadnjem času kupuje in ponuja tudi baze podatkov. Z obema IZUM zelo dobro sodeluje in nekateri njuni proizvodi so že integrirani s Cobissom.

IZUM ima 115 zaposlenih informatikov, bibliotekarjev, prevajalcev in sodelavcev drugih izobrazbenih profilov. S svojimi proizvodi in storitvami se je uveljavil v širši regiji kot javni zavod, ki svojo dejavnost opravlja pod pogoji javne službe.

Večino (90 odstotkov) prihodkov predstavlja financiranje javne službe (pretežno preko ARRS), deset odstotkov prihodkov pa pridobi iz naslova tržne dejavnosti (v glavnem v tujini s prodajo licenc in storitev izobraževanja).

Razvoj novih aplikacij je odvisen od sposobnosti načrtovalcev in programerjev. Inovativni načrtovalci in programerji se lahko le rodijo, ne moreš jih izšolati. Kreatorjev ključnih aplikacij v sistemih Cobiss in Sicris nas je le nekaj (konstantno preobremenjenih) in od zasnovane sistemov se situacija ni bistveno spremenila.

Pri bibliotekarjih je tako, da le tu in tam najdemo kakšnega, ki je pripravljen priti v IZUM na neprijetno zahtevnejše in odgovornejše delovno mesto. Pri informatikih sta dva problema. Ker je v Sloveniji IZUM edini, ki se ukvarja s knjižničnimi sistemi, ni mogoče najti načrtovalca ali aplikativnega programerja z izkušnjami, in moramo vsakega vzgojiti sami. Drugi problem so plače, zaradi katerih je večina sposobnih informatikov odšla iz javne uprave in imajo zdaj svoja podjetja, ki razvijajo in vzdržujejo aplikacije za potrebe javne uprave. Ostal je še IZUM. Na ministrstvu za javno upravo se tega zavedajo in nam poskušajo pomagati, nenavadno pa je, da na ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo tega ne znajo ceniti. Ob prehodu na nov plačni sistem leta 2008 so na IZUM pozabili in predlagali, da na primer programerje proglasimo za podsekretarje. Na podcenjevalen odnos do IZUM-a kaže tudi prenizka uvrstitev delovnega mesta direktorja IZUM-a na lestvici plačnih razre-

dov direktorjev javnih zavodov.

Čeprav je bil leta 1992 s statusnim preoblikovanjem IZUM-a v državni javni zavod postavljen institucionalni okvir za opravljanje nalog informacijskega servisa slovenske znanosti, izobraževanja in kulture, pa današnjega Cobissa in Sicrisa ne bi bilo, če se nas nekaj zanesenjakov ne bi odločilo, da svoje ustvarjalne sposobnosti podredimo javnemu interesu. Nekateri smo zato zavestno prekinili akademske kariere in se odpovedali tudi izzivom privatnega sektorja. Pričakovanja, da bo oblast to cenila, se niso uresničila. A kdo je oblast? Trenutni ministri ali državni uradniki, ki prihajajo in odhajajo, ko so na oblasti, pa mnogi sledijo le svojemu osebnemu interesu. Zakaj naj bi se obremenjevali z organizacijskimi in razvojnimi vprašanji IZUM-a, dokler Cobiss in Sicris nemoteno delujeta?

Spodbudni začetki in poskusi preprečitve razvoja

In kako se je začelo? Ko sem bil leta 1983 predstojnik Računalniškega centra Univerze v Mariboru, je prišel k meni takratni ravnatelj Univerzitetne knjižnice Maribor prof. dr. Bruno Hartman s pobudo, da računalniško podpremo katalog in izposojo v UKM. Sledila je Breda Filo z idejo o enotnem vodenju bibliografij raziskovalcev Univerze v Mariboru. Čeprav smo bili takrat obremenjeni z drugimi projekti, smo z veseljem vključili med svoje naloge tudi avtomatizacijo knjižnic vseh članic mariborske univerze. Menili smo namreč, da bo to relativno preprosta naloga, a se je kmalu izkazalo, da smo se zmotili. Po obisku nekaterih knjižnic

amo Cobiss in Sicris

v Združenih državah Amerike ter Nacionalne i sveučilišne knjižnice v Zagrebu, ki je takrat že imela računalniški katalog, smo se odločili, da vzpostavimo sistem vzajemne katalogizacije s centralnim katalogom in lokalnimi katalogi sodelujočih knjižnic.

Projektu vzpostavitve sistema vzajemne katalogizacije, v katerem se vsaka bibliografska enota (knjiga, revija, članek ...) bibliografsko obdela in katalogizira samo enkrat in je zatem bibliografski zapis dostopen vsem zainteresiranim, so se kmalu pridružile še nekatere druge slovenske knjižnice (NUK, CTK); a tudi nasprotnikov ni manjkalo. Specializirani informacijski centri, katerih dejavnost je takrat financirala Raziskovalna skupnost Slovenije, ki je kasneje RCUM-u podelila status računalniškega gostitelja sistema znanstvenih informacij, so želeli graditi svoje specializirane baze podatkov in kataloge, združitev funkcij kataloga in bibliografij v eno bibliografsko bazo podatkov pa je bila za nekatere knjižničarje nekaj nedopustnega.

Na predlog Toma Martelanca, takratnega ravnatelja NUK-a, je leta 1987 predsedstvo Skupnosti jugoslovanskih nacionalnih knjižnic sprejelo IZUM-ov sistem vzajemne katalogizacije kot skupno osnovo knjižničnega informacijskega sistema Jugoslavije, to pa je podprla tudi Skupnost univerz Jugoslavije, ki ji je takrat predsedoval mariborski rektor prof. dr. Dane Melavc. Na podlagi javnega razpisa Zveznega komiteja za znanost in tehnologijo je bil zatem RCUM leta 1988 izbran še za generalnega izvajalca izgradnje sistema znanstvenih in tehnoloških informacij Jugoslavije (SZTIJ).

Naša prva naloga je bila izdelava idejnega projekta SZTIJ. Vsi člani ocenjevalne komisije razen slovenskega so projekt ocenili pozitivno. Spomnim se, kako je takratni zvezni minister prof. dr. Božidar Matić, zdaj predsednik Akademije znanosti in umetnosti BiH, prišel v mojo pisarno v Beogradu, mi pokazal mnenje slovenskega člana komisije in pokomentiral "vidi kako te j... Slovenci".

Leta 1990 se je RCUM preoblikoval v IZUM - Institut informacijskih znanosti Univerze v Mariboru. Sledila je vključitev nacionalnih knjižnic vseh republik in pokrajin v sistem vzajemne katalogizacije ter njegova nadgradnja v kooperativni online bibliografski sistem in servise Cobiss.

Po razpadu Jugoslavije je minister za znanost in tehnologijo dr. Peter Tancig leta 1992 sprejel pobudo, da se IZUM izloči iz Univerze v Mariboru in organizira kot samostojni javni zavod nacionalnega pomena po vzoru PICE, institucije s podobno dejavnostjo na Nizozemskem. V primerjalni analizi, ki jo je izdelal svetovalec ministra Iztok Tvrđy, smo lahko prebrali: "PICA in IZUM sta edini znani tovrstni organizaciji v Evropi. Po razvitosti in številu zaposlenih sta zelo primerljivi. OCLC je poleg njiju edina znana

organizacija na svetu, ki si prizadeva postati svetovni servis za to področje." Vlada je IZUM-u priznala status državnega javnega zavoda s formalnim sklepom o njegovi ustanovitvi, sofinanciranje njegove dejavnosti pa sta prevzela ministrstvi za znanost in tehnologijo (MZT) ter za kulturo.

Sledili so številni poskusi preprečitve razvoja sistema Cobiss:

- ko je bilo treba NUK prepričati, da dejavnosti IZUM-a in NUK-a nista konkurenčni, temveč komplementarni;
- ko so knjižničarski strokovnjaki želeli za vsako ceno splošnim knjižnicam vsiliti paralelni sistem njihove avtomatizacije in razvoj programske opreme podrediti podjetniškim interesom;
- ko se je ministrstvo za šolstvo in šport odločilo, da izbranimu zasebnemu podjetju financira razvoj programske opreme za avtomatizacijo šolskih knjižnic, nadaljnjo usodo projekta pa prepuščilo podjetniškim interesom in iznajdljivosti šolskih knjižnic;
- ko so knjižničarski strokovnjaki Univerzo v Ljubljani nagovarjali k razvoju avtonomnega bibliografskega sistema,
- ko je bilo treba v zakonu o knjižničarstvu Cobiss uveljaviti kot nacionalni sistem.

Kalvarije

Najtežje je bilo ob zamenjavah vlad, ko je bilo treba skoraj vsakič ministre ali njihove sodelavce prepričevati, zakaj je smiselno razvijati enoten knjižnični informacijski sistem, in jim dopovedovati, da dejavnosti in organiziranosti IZUM-a kot javnega infrastrukturnega zavoda ni mogoče izenačevati z dejavnostjo in organiziranostjo javnih raziskovalnih ali visokošolskih zavodov.

Po neuspešnem poskusu svetovalcev ministra za znanost in tehnologijo, da se me odstavi kot direktorja IZUM-a in spremeni strategija razvoja Cobissa, sem leta 1994 sprejel povabilo takratnega ministra dr. Rada Bohinca, da se zaposlim na MZT kot vodja oddelka za informacijsko infrastrukturo in med drugim prevzamem tudi funkcijo predsednika upravnega odbora IZUM-a. V tej funkciji je bila naslednjih sedem let moja prioriteta skrb za razvoj sistemov Cobiss in Sicris ter akademske mreže Arnes.

Po reorganizaciji ministrstev je leta 2001 novi urad za znanost zavzel skrajno negativen odnos do Cobissa in Sicrisa ter zmanjšal financiranje dejavnosti IZUM-a. Zaradi napovedane ukinitve oddelka za informacijsko infrastrukturo na MVZT in zaradi nasprotovanj posameznikov v IZUM-u usmeritvam vodstva sem se ob podpori takratne ministrice dr. Lucije Čok in ministra za informacijsko družbo dr. Pavla Gantarja januarja 2002 vrnil na mesto (v. d.) direktorja IZUM-a. Sledila so prizadevanja dr. Zorana Stančiča, vodje urada za znanost, da me ne bi imenovali za direktorja. Zgodba je bila

V mrežo Cobiss.net je poleg 414 knjižnic iz Slovenije že vključenih 133 knjižnic iz Srbije, 43 iz BiH, 43 iz Makedonije, 26 iz Črne gore in Nacionalna knjižnica Bolgarije - skupaj 660

zaključena šele decembra 2003 s soglasjem Vlade RS k mojemu imenovanju za direktorja IZUM-a.

V naslednjih letih so se vrstile kalvarije pri sprejemanju IZUM-ovih letnih programov. Predstavniki ministrstev v upravnem odboru IZUM-a praviloma niso poznali stališč ministrstev, v naknadnem birokratskem postopku pridobivanja soglasja Vlade RS pa smo se mesece ukvarjali z največkrat neutemeljenimi pripombami državnih uradnikov. Po mojem odhodu iz ministrstva tam namreč ni bilo več nikogar, s katerim bi vodstvo IZUM-a lahko usklajevalo odprta vprašanja izvajanja poslanstva in strategije razvoja sistemov Cobiss in Sicris ter mreže Cobiss.net.

Morda je kdaj kdo dobil napačno predstavo, da so v ospredju finančne težave in omejitve. V resnici pa je v osnovi vedno šlo za nerazumevanje dejavnosti IZUM-a, kar pa je včasih imelo tudi finančne posledice. Še zlasti so bila nerazumljiva občasna nasprotovanja prestižnemu projektu mednarodnega razvojnega sodelovanja Cobiss.net, ki sledi usmeritvam Vlade RS in so ga v različnih obdobjih finančno podprla različna ministrstva. Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo pa doslej ni zmoglo zagotoviti medresorske koordinacije. Tako smo leta 2006 krizo prebrudili šele po sestanku, ki ga je organiziral minister dr. Gregor Virant (prisotni: Virant, Rupel, Zver, Simoniti, Zupan).

Leta 2007 se je zgodba ponovila, ker je minister dr. Jure Zupan iz nepoznatih razlogov nasprotoval projektu. Po mojem pismu predsedniku vlade in drugim pristojnim ministrom me je minister Zupan celo pozval k odstopu, minister dr. Žiga Turk pa je predsedniku vlade in kolegom ministrom poslal pismo podpore projektu.

Ko je leta 2008 minister za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo postal Gregor Golobič in državni sekretar prof. dr. József Györkös, smo si obetali boljše čase in takšna je bila tudi njuna napoved po obisku IZUM-a. Žal pa je bil zatem uspešno rešen le problem lastništva poslovne stavbe IZUM in zastavljen projekt dozidave k navedenemu objektu, preko ARRS pa so bila zagotovljena sredstva za posodobitev računalniške infrastrukture IZUM-a.

Nerešenim problemom so se pridružili še novi in razmere so bile vedno bolj kritične. Lani, 4. oktobra, je IZUM ostal celo brez upravnega odbora, ker ministrstvo ni poskrbelo za imenovanje novih članov. Letos februarja, ko IZUM ni mogel z ARRS skleniti pogodbe o financiranju javne službe v letu 2011, ker ni imel upravnega odbora, ki bi moral pred tem sprejeti letni program, sem z razmerami seznanil javnost.

Vlada je nato imenovala člane upravnega odbora (med katerimi nekateri niso dovolj kompetentni za to funkcijo), sam pa sem na prvi seji protestno odstopil s funkcije direktorja IZUM-a. Odstopno

izjavo sem bil pripravljen umakniti, če bi upravni odbor pozval ustanovitelja, da odpravi razloge, s katerimi sem utemeljil svoj odstop. To se ni zgodilo in upravni odbor me je ob enakem številu glasov za in proti s prevladujočim glasom predsednika razrešil. Za predstavnike ministrstev in še nekatere poslušne je bilo namreč nedopustno, da sem javno kritiziral ministrstvo. To je bil edini očitek na moj račun. Svoje odločitve za protestni odstop ne obžalujem, ker sem prepričan, da bo pripomogla k razmišljanju o možnih posledicah neustreznega odnosa ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo do IZUM-a, morda pa tudi k razmišljanju o nujnosti drugega pravnega statusa IZUM-a. Država doslej namreč ni bila sposobna s sistemskimi rešitvami zagotoviti potrebnih pogojev za stabilno delovanje IZUM-a, ki je bilo doslej vse preveč odvisno od moje iznajdljivosti in upornosti.

Center znanja

IZUM je danes v svetu prepoznan kot regionalni center znanja in inovacij za razvoj integriranih knjižničnih informacijskih sistemov in informacijskih sistemov o raziskovalni dejavnosti. V mrežo Cobiss.net je poleg 414 knjižnic iz Slovenije že vključenih 133 knjižnic iz Srbije, 43 iz BiH, 43 iz Makedonije, 26 iz Črne gore in Nacionalna knjižnica Bolgarije - skupaj 660. Vse navedene države so se odločile, da zgradijo nacionalne knjižnične informacijske sisteme na platformi Cobiss, na to pa se pripravljajo še v Albaniji in na Kosovu. To tudi ni samoumevno, ampak je plod četrstoletnih prizadevanj vodstva IZUM-a za pridobitev zaupanja.

Kaj pa Hrvaška? Po osamosvojitvi je prekinila sodelovanje z IZUM-om in se odločila za svojo pot avtomatizacije knjižničnega poslovanja brez vizije enotnega nacionalnega knjižničnega informacijskega sistema. Njene knjižnice danes uporabljajo pet različnih sistemov, ki niso med seboj povezani.

Zanimiv je primer Nacionalne i sveučilišne knjižnice (NSK), ki je do leta 1991 uporabljala Cobiss, nato se je odločila za Crolist (domačega proizvajalca) in zatem leta 2005 (ob znatni podpori njihovega ministrstva za znanost) za Voyager (ameriškega proizvajalca Endeavour). Po skoraj treh letih priprav na implementacijo opreme Voyager je podjetje Endeavour kupila izraelska firma Ex Libris, ki je ukinitila podporo tej opremi in prisilila NSK, da se preusmeri na programski sistem Aleph.

Tega naj bi postopoma implementirale tudi druge univerzitetne knjižnice v Hrvaški, a so lani zaradi težav z implementacijo Alepha druge hrvaške univerze prekinile sodelovanje v skupnem projektu. Zgovorni so komentariji hrvaških knjižničarjev, ki se redno udeležujejo IZUM-ovih konferenc: "O čem podobnem, kot je Cobiss, lahko le sanjamo." ■